

การปลูกลองกองและจำปาพร้อมกับยางพารา

สมพงษ์ คงสีพันธ์ นิรัตน์ โชติมณี
ผลึก บำรุงวงศ์

ศูนย์วิจัยยางสงขลา

กรมวิชาการเกษตร

บทคัดย่อ

การปลูกลองกองและจำปาพร้อมกับยางพารา เป็นแนวทางหนึ่งที่จะเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่แก่เจ้าของสวนยางขนาดเล็กได้ใช้พื้นที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ โดยปลูกลองกองและจำปาพร้อมกับยางพาราพันธุ์ PB 235 ณ สวนยางเขาสำนัก จ. นราธิวาส ในดินชุดท้ายเหมือง (Thaimuang Series, Tim) ใช้ระยะปลูก 2.5x10 เมตร จำนวน 776 ต้น ปลูกลองกองและจำปาตะกึ่งกลางแถว ระยะระหว่างต้น 10 เมตร จำนวน 193 ต้น ปลูกกล้วยเป็นไม้บังร่มให้แก่ลองกองและจำปา ตามแนวตะวันออก-ตะวันตก หลุมละ 2 ต้น ห่างจากต้นลองกองและจำปาแต่ละต้น 1 เมตร จำนวน 386 ต้น ปลูกพืชคลุมดินในระหว่างแถว ดำเนินการปลูกยางและกล้วยเมื่อเดือนกันยายน 2529 ปลูกลองกองและจำปาเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2529 ขณะนี้ยางพาราพันธุ์ PB 235 มีอายุได้ 15 ปี เป็นปีที่ 9 ของการกรีด การปลูกลองกองและจำปาเป็นพืชร่วมไม่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของยางพาราพันธุ์ PB 235 ในระยะแรกก่อนเปิดกรีดต้นยางเจริญเติบโตสามารถเปิดกรีดได้เมื่ออายุเพียง 6 ปี และในช่วงปีที่ 2-4 แรกของการปลูกสร้างสวนยาง กล้วยจะเป็นรายได้เสริมอย่างดี (ตารางที่ 1) การปลูกพืชคลุมดินช่วยลดการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชปีที่ 1-6 (เนื่องจากระยะระหว่างแถว 10 เมตร พืชคลุมซีรูลิเทียมสามารถคลุมดินได้นานกว่าระยะระหว่างแถว 7 เมตร) ลองกองซึ่งปลูกร่วมยางเริ่มออกดอกเมื่ออายุ 10 ปี (ตารางที่ 6) จำปาเริ่มออกดอกเมื่ออายุ 12 ปี (ตารางที่ 7) การปลูกลองกองและจำปาเป็นพืชร่วมยาง พืชทั้งสองสามารถให้ผลผลิตได้แต่ค่อนข้างช้ากว่าปกติและให้ผลผลิตน้อย ทั้งนี้จะต้องศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกดอก ติดผล ขณะนี้ได้ดำเนินการศึกษาปรากฏการณ์ในรอบปี และการจัดการลองกองที่ปลูกเป็นพืชร่วมยาง (สมยศ ชูกำเนิด และคณะ, 2545) ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการทดลอง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนงานศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมยางธรรมชาติครบวงจร เป็นแผนงานที่ศูนย์วิจัยยางสงขลา สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร รับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมยางธรรมชาติ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง ซึ่งเป็นการปรับปรุงและพัฒนาการปลูกและการเก็บผลผลิตให้ได้น้ำยางที่มีคุณภาพและผลผลิตสูง การแปรรูปน้ำยางเพื่อทำยางดิบจำหน่าย และการทำอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากยาง เป็น การดำเนินงานครบวงจรตั้งแต่การปลูกจนกระทั่งนำไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนแผนงานนี้ โดยแยกตามลักษณะคือ 1. อุตสาหกรรมการผลิต 2. อุตสาหกรรมการแปรรูปยาง 3. อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากยางและการตลาดและการค้า กลุ่มพืชกรรมยาง (ปัจจุบันคืองานปรับปรุงการผลิต) ศูนย์วิจัยยางสงขลา รับผิดชอบงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการผลิต การศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมโดยมียางพาราเป็นพืชหลัก ในเนื้อที่ 16 ไร่เศษ (แปลง ก.3) ได้แก่ การศึกษาการปลูกตองกงและจำปาจะเป็นพืชร่วมยาง ซึ่งก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ การศึกษาที่ดำเนินการในสวนยางเขาสำนัก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จ.นราธิวาส

ตองกง (Longkong) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Aglaiadookkoo Griff* จัดอยู่ในวงศ์ Meliaceae เป็นไม้ผลที่มีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ในภาคใต้ของประเทศ ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่การปลูกกระจายตลอดทั้งสองฝั่งคาบสมุทรม นอกจากนี่ยังมีการขยายพื้นที่ปลูกออกไปในภาคตะวันออกของประเทศไทยอีกด้วย (มนูญ ศิริनुพงษ์ และคณะ, 2540) ปัจจุบันปริมาณผลผลิตตองกงยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ ะดับราคาผลผลิตสูงกว่าผลไม้ชนิดอื่น (มงคล หลิม และคณะ, 2541) ตองกงให้ผลตอบแทนที่ดีแก่ผู้ปลูก จึงเป็นสิ่งจูงใจให้มีการขยายพื้นที่ปลูก ในปี 2540 มีพื้นที่ปลูกตองกง 197,978 ไร่ (นารี ว่องวงศ์อารี, 2544)

จำปาตะ (Champedak) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Artocarpus Interger Merr.* เป็นพรรณชนิดหนึ่งที่พบมากในภาคใต้ของประเทศ มีลักษณะลำต้นใบและรูปทรงคล้ายกับขนุนหนังมาก แต่ผลมีขนาดเล็กมากกว่าและใบมีขนสีน้ำตาลค่อนข้างสาบมือ ผลกลมยาว หินเล็ก เปลือกผลบาง เมื่อสุกจะมียางน้อย ปลายขวงไม่ติดกับเปลือกผล ฐานขวงติดกับแกนกลางหรือไส้ของผล และเมื่อผ่าเบาะผลออกแล้วดิ่งขั้วของแกนกลางผล ขวงจะติดออกมากับแกนกลางผลทั้งหมด เนื้อขวงค่อนข้างและรสชาติหอมหวาน กลิ่นฉุนมาก

ไม้ผลทั้งสองชนิดเป็นพืชเศรษฐกิจในท้องถิ่น หากสามารถจัดการให้สามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้เมื่อปลูกร่วมยาง ก็จะช่วยให้เกษตรกรชาวสวนยางขนาดเล็กได้ใช้พื้นที่อันมีอยู่อย่างจำกัดนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

วิธีดำเนินงาน

ใช้ระยะปลูกยาง 2.5x10 เมตร จากนั้นปลูกลองกองและจำปาละในแปลงย่อยที่ 1 และ 2 ตามลำดับ กึ่งกลางแถว ระยะระหว่างต้น 10 เมตร ดังนี้

จำนวนต้นยางทั้งหมด	=	776	ต้น
จำนวนต้นลองกอง แปลงย่อยที่ 1	=	97	ต้น
จำนวนต้นจำปาละ แปลงย่อยที่ 2	=	96	ต้น

ปลูกกล้วยเป็นไม้บังร่มให้แก่ลองกองและจำปาละตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ห่างจากต้นลองกองและจำปาละด้านละ 1 เมตร ลองกองและจำปาละ 1 หลุมจะมีกล้วย 2 ต้นเป็นไม้บังร่ม ปลูกยางพันธุ์ PB 235 และกล้วยเมื่อเดือนกันยายน 2529 ปลูกลองกองและจำปาละเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2529 วัชการเจริญเติบโตของยางพารา 2 ครั้ง/ปี วัชการเจริญเติบโตของลองกองและจำปาละ 2 ครั้ง/ปี เก็บข้อมูลผลผลิตยางทุก ๆ เดือน ใส่ปุ๋ยยางและพืชร่วมลองกอง จำปาละ เก็บข้อมูลผลผลิตพืชร่วมลองกอง จำปาละ เก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมแปลงทดลอง

ผลการศึกษาทดลองวิจัย

1. ได้สำรวจเปอร์เซ็นต์การอยู่รอดของพืชร่วมยาง คือ ลองกองและจำปาละหลังการปลูกแล้ว 6 เดือน พบว่าลองกองและจำปาละมีเปอร์เซ็นต์การอยู่รอด 76% และ 74% ตามลำดับ
2. เมื่อเริ่มปลูกยาง, ลองกอง, จำปาละ ได้ปลูกกล้วยเป็นไม้บังร่มด้วย ในพื้นที่ 16 ไร่เศษ มีกล้วยจำนวน 386 กอ ซึ่งจะเป็นรายได้เสริมในช่วงที่เจ้าของสวนเริ่มปลูกสร้างสวนยาง ซึ่งในช่วงนี้เจ้าของสวนยางขนาดเล็กจะขาดรายได้ไปเมื่อโค่นล้มต้นยางเก่าเพื่อปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี (ตารางที่ 1)
3. ลองกองเมื่อปลูกร่วมยาง เริ่มออกดอกเมื่ออายุ 10 ปี ซ้ำกว่าปกติเนื่องจากในปีที่ 7, 8, 9 ยางพาราพันธุ์ PB 235 มีพุ่มใบหนาแน่นอยู่ แสงเข้าสู่พื้นที่ระหว่างแถวยางน้อย แต่เมื่อต้นยางมีอายุมากขึ้นความหนาแน่นของพุ่มใบน้อยลง มีการทิ้งกิ่งพื้นที่ระหว่างแถวยางมีความโปร่งมากขึ้น เปิดโอกาสให้ลองกองได้รับแสง มีการสะสมอาหาร เมื่อมีช่วงแสงพอสมควรก็สามารถแตกตาดอก ให้ผลผลิตได้บ้างเป็นบางปี (ตารางที่ 6)
4. จำปาละเมื่อปลูกร่วมยาง เริ่มออกดอกเมื่ออายุ 12 ปี ซ้ำกว่าปกติมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกจำปาละเดี่ยว ๆ โดยทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากพันธุ์จำปาละที่นำมาปลูกในแปลงนี้อาจจะเป็นพันธุ์หนัก เพราะจำปาละเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ก่อนข้างมีความแปรปรวนสูงในลักษณะประจำพันธุ์ การคัดเลือกโดยนำจำปาละที่เนื้อดี ผลผลิตสูง แต่เป็นพันธุ์หนักหรือเบา นั้นเพียงขยายพันธุ์มาปลูกที่สวนยางเขาสำนักเป็นครั้งแรก (ตารางที่ 7)

5. การปลูกไม้ผลเศรษฐกิจในท้องถิ่นร่วมกับยางพารา เช่น ลองกอง จำปาละ มีแนวโน้มที่จะให้ผลผลิตที่ดีได้ แต่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการออกดอก ติดผลของไม้ผลทั้งสองชนิดนี้ เช่น แสง อุณหภูมิ ความชื้น ความชื้นสัมพัทธ์ การตัดแต่งกิ่ง ตลอดจนปริมาณปุ๋ยที่ใส่ให้แก่พืชทั้งสองเมื่อปลูกร่วมยาง

ตารางที่ 1 สำรวจการเก็บผลผลิตกล้วย ช่วงแรก ปีที่ 1-4 ของการศึกษาเป็นรายได้เสริม
ในช่วงยางอ่อน

เดือน - ปี	จำนวนต้นกล้วย ที่โตเต็มที่	จำนวน หน่อกล้วย	จำนวน เครือ	จำนวน หวี	จำนวน ผล
พฤศจิกายน 2530	588	375	37	233	3,085
ธันวาคม 2530	445	626	34	182	2,217
กุมภาพันธ์ 2531	470	383	8	39	456
มีนาคม 2531	526	817	18	78	802
เมษายน 2531	484	850	16	68	715
พฤษภาคม 2531	567	887	15	78	1,031
กรกฎาคม 2531	828	748	18	113	1,560
สิงหาคม 2531	811	609	21	132	1,981
กันยายน 2531	944	804	10	74	1,060
ตุลาคม 2531	1,036	718	47	326	4,750
พฤศจิกายน 2531	1,141	723	34	233	3,408
ธันวาคม 2531	1,273	813	39	252	3,603
มกราคม 2532	1,225	810	50	300	3,935
กุมภาพันธ์ 2532	1,152	813	27	156	2,137
มีนาคม 2532	1,157	770	3	16	183
เมษายน 2532	1,174	657	21	139	1,973
พฤษภาคม 2532	1,008	587	24	160	2,268
มิถุนายน 2532	953	380	21	169	2,559
กรกฎาคม 2532	694	445	34	225	3,280
สิงหาคม 2532	676	375	21	131	1,798
กันยายน 2532	633	353	24	152	1,958
ตุลาคม 2532	515	459	25	140	1,998
พฤศจิกายน 2532	358	601	12	63	895
ธันวาคม 2532	227	190	18	91	1,208
มกราคม 2533	312	579	13	71	775

ตารางที่ 2 การเจริญเติบโตของยางพาราพันธุ์ PB 235 ก่อนเปิดกรีด (ชม.)			
ปีที่	เมื่อปลูกลองกอง	เมื่อปลูกจำปาตะ	หมายเหตุ
	เป็นพีชรวม	เป็นพีชรวม	
2	18.4	16.7	วัดการเจริญเติบโตของยางที่ระดับความสูง 170 เซนติเมตร จากพื้นดิน
3	27.2	26.6	
4	37.5	39.0	
5	47.4	48.1	
6	55.1	55.9	

ปลูกยางเมื่อเดือนกันยายน 2529

เปิดกรีดเมื่อเดือนกันยายน 2535 เมื่อต้นยางมีอายุ 6 ปี

ตารางที่ 3 การเจริญเติบโตของลองกองและจำปาตะเมื่อปลูกร่วมกับยางพันธุ์ PB 235 ช่วงก่อนเปิดกรีดยาง (ชม.)

ปีที่	ความสูง (ชม.)	
	ลองกอง	จำปาตะ
2	89	179
3	136	283
4	205	415
5	257	500
6	298	500

ตารางที่ 4 การเจริญเติบโตของยางพันธุ์ PB 235 หลังเปิดกรีด (ชม.)

ปีที่	เมื่อปลูกลงกอง เป็นพีชร่วม	เมื่อปลูกจำปาตะ เป็นพีชร่วม	หมายเหตุ
7	59.6	59.9	วัดการเจริญเติบโตของ ยางที่ระดับความสูง 170 เซนติเมตร จากพื้นดิน
8	64.8	64.2	
9	67.9	67.2	
10	71.1	70.7	
11	76.1	74.6	
12	78.4	76.5	
13	78.7	76.8	
14	81.0	78.6	

ใช้ระบบกรีด 1/2S d/2

ตารางที่ 5 ผลผลิตยางพาราพันธุ์ PB 235 กรัม/ต้น/ครั้งกรีด

ปีที่	เดือน - ปี	เมื่อปลูกลงกอง เป็นพีชร่วม	เมื่อปลูกจำปาตะ เป็นพีชร่วม
1	กันยายน 35 – สิงหาคม 36	25.6	26.0
2	กันยายน 36 – สิงหาคม 37	33.7	37.6
3	กันยายน 37 – สิงหาคม 38	49.1	46.3
4	กันยายน 38 – สิงหาคม 39	47.1	45.8
5	กันยายน 39 – สิงหาคม 40	48.7	50.4
6	กันยายน 40 – สิงหาคม 41	64.7	79.6
7	กันยายน 41 – สิงหาคม 42	67.6	66.4
8	กันยายน 42 – สิงหาคม 43	70.2	72.4
9	กันยายน 43 – สิงหาคม 44	68.0	67.6

ปีที่	พ.ศ.	จำนวนต้นที่ออกดอก (ต้น)	จำนวนช่อดอก (ช่อ)	ติดผล (กก.)
10	2539	8	61	ร่วง
11	2540	12	112	ร่วง
12	2541	13	240	72.5
13	2542	-	-	-
14	2543	-	-	-
15	2544	16	520	51
16	2545	16	408	เริ่มติดผล

ปีที่	พ.ศ.	จำนวนต้นที่ออกดอก (ต้น)	จำนวนช่อดอก (ช่อ)	ติดผล (กก.)
12	2541	1	60	47
13	2542	-	-	-
14	2543	-	-	-
15	2544	6	80	51

น้ำหนักเฉลี่ยต่อผลประมาณ 1.5 กิโลกรัม

ปีที่ 13, 14 ภาคใต้ของประเทศได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์ลานีญา ส่งผลให้มีการกระจายตัวของฝนในช่วงฤดูร้อนด้วย เมื่อไม่มีการทิ้งช่วงของฝนทำให้ไม้ผลหลายชนิดไม่ออกดอก (สายพันธ์ สดุดี และคณะ, 2545)

เอกสารอ้างอิง

- มบุญ คิริณพงศ์ สุจริต ส่วนไพโรจน์ ชีรพงศ์ คณานุรักษ์ บุญส่ง ไกรศรพรสรรร นงนุช วงศ์สินชวน ไมล์ แซ่อ่อง และยูโัสะ เตมะมัน. 2540. สภาพภูมิอากาศกับการเจริญเติบโตและอาหารสะสมในใบลองกองภาคใต้. ว.สาระไม้. ม.เกษตรศาสตร์.
- มงคล หลิม อุไรวรรณ นามศรี สุภาณี ชนะวีรวรรณ และเสาวภา ลิมพันธ์อุคม. 2541. ความมีชีวิตของละอองเกสรในพืชสกุลกลางสาตบางชนิด. ว.สาระไม้ผล. ม.เกษตรศาสตร์.
- นารี ว่องวงศ์อารี. 2544. อัตราการไหลของน้ำในต้นเงาะ ลองกอง ทุเรียน และมังคุด ในช่วงการพัฒนาการในรอบปี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. ม.สงขลานครินทร์.
- สายัณห์ สดุติ ชุศักดิ์ ลิมสกุล และนารี ว่องวงศ์อารี. 2545. เครื่องวัดอัตราการใช้น้ำของต้นลองกองด้วยเทคนิคพัลส์ความร้อน เพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลลองกองในภาคใต้. เอกสารประกอบการถ่ายทอดเทคโนโลยี คณะทรัพยากรธรรมชาติ : ม.สงขลานครินทร์.